

Motion till riksdagen 2022/23:908

av **Stina Larsson m.fl. (C)**

Biologisk mångfald

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka och skala upp det internationella samarbetet kring att bevara, restaurera och återställa den biologiska mångfalden regionalt och globalt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska ta en aktiv ledarroll inom EU samt konventionen om biologisk mångfald (CBD) i syfte att säkerställa ambitiösa ramverk och bindande, uppföljningsbara mål som samtidigt tar hänsyn till olika regioners och länders biofysiska förutsättningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur mer land och hav och övriga vattendrag kan restaureras och återförvildas på ett kostnadseffektivt samt för markägaren rättvist och gynnsamt sätt och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör arbeta för att skydda 30 procent av haven till 2030, varav 10 procent strikt skydd, under förutsättning att det inte kraftigt missgynnar småskaliga blå näringsverksamheter, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bilda fler marina skyddsområden eller reservat längs de svenska kusterna och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige tillsammans med andra länder bör arbeta för att utöka arealen skyddat hav utanför de territoriella gränserna och i Arktis i synnerhet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för ett internationellt förbud mot utvinning av olja, metaller och mineral från havsbotten och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under 2023 förstärka insatserna för att anlägga och restaurera ålgräsängar längs kusterna, i syfte att öka havets biologiska mångfald och kolinlagring, och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur olika typer av miljöersättning kan effektiviseras och öka till näringsverksamheter som vidtar åtgärder för att anlägga och odla blå fånggrödor, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftning som utgör ett hinder för odling av olika typer av blå fånggrödor och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur satsningar på anläggande och återvätning av våtmarker och vattendammar i syfte att öka näringsretentionen i landskapet samt den biologiska mångfalden kan utökas och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur insatser mot invasiva främmande arter på land och till havs kan växlas upp och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka arbetet för den biologiska mångfalden i Sverige genom metoder och styrmedel som utgår från den enskilda markägaren, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att skapa ett nytt nationellt program med lokala åtgärdssamordnare för den biologiska mångfalden och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka arbetet med att öka den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur offentliga stöd med bibehållen konkurrenskraft kan skatteväxlas mot ökade miljöersättningar för biologisk mångfald och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur fler vägkanter, kantzoner och diken kan få en ökad mängd och mångfald av växter och därmed fler pollinatörer och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur stödåtgärder i syfte att öka mängden ängsytor och hagmarker kan utökas och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur mängden naturvårdsbesättningar av nötkreatur kan ökas och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa regler om närhetsprincip till stadsgrönska i alla kommuner och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en nationell målsättning om att dubblera antalet träd i landets städer samt en regel om att varje fällt träd ska ersättas med minst två nya och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka vägledningen till kommuner och stadsdelsnämnder om att lämna fler grönytor oklippta sommartid i syfte att gynna den biologiska mångfalden och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur städernas tak och väggar kan utnyttjas för att öka mängden grönska och ekosystemtjänster inne i tätorter och tillkännager detta för regeringen.

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur fler betesdjur kan få beta i städernas parker, grönområden och tätortsnära natur i syfte att stärka artrikedomen och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statliga myndigheter och kommuner i sin samhällsplanering i högre grad ska värna den biologiska mångfalden och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över plan- och bygglagen för att stärka ekosystemtjänsternas roll i stadsplaneringen samt skapa fler grönytor och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringsuppdraget till länsstyrelserna om de regionala handlingsplanerna för grön infrastruktur ska avbrytas samt att begreppet och dess användning bör ses över grundligt innan det används i andra uppdrag till statliga myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för fler branschspecifika färdplaner för ökad biologisk mångfald och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att berörda myndigheter bör fördjupa sitt samarbete med näringslivet och forskningen i syfte att lyfta in arbetet med biologisk mångfald i företagens hållbarhetsredovisningar och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för mer branschöverskridande och standardiserade metoder för att värdera biologisk mångfald och bedöma påverkan på densamma genom hela leverantörskedjan och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ett effektivt och flexibelt system för ekologisk kompensation som bidrar till biologisk mångfald och ekosystemtjänster vid nyexploatering och tillkännager detta för regeringen.

Ett globalt problem med lokala och regionala lösningar

Den biologiska mångfalden, det vill säga samspelet mellan olika typer av arter och ekosystem, är av fundamental betydelse för människans liv på jorden och våra samhällens välmående. Skogar, ängsmarker, bergskedjor, kuster, haven och grundvatten är alla viktiga förutsättningar för livet och en hållbar utveckling. Den globala förlusten av arter, naturtyper och ekosystem är det mest brådskande miljöproblemet i världen idag tillsammans med klimatförändringarna. Den mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster IPBES beräknar att uppemot en miljon djur- och växtarter riskerar att utrotas om nuvarande trend inte bryts. Det skulle motsvara en åttiondel av alla arter som nu existerar. Klimatförändringarna och en minskande biologisk mångfald är inte två separata problem utan hänger tätt ihop. Ju varmare planeten blir desto fler arter riskerar att dö ut. Ju fler livsmiljöer och arter som utrotas, desto mer sårbara blir våra samhällen samtidigt som vi förlorar viktiga kolsänkor.

För att bryta den negativa utvecklingen och istället börja bevara, restaurera och återställa den biologiska mångfalden krävs ett kraftigt ökat internationellt samarbete och att fler regionala och internationella aktörer skalar upp sitt arbete. Centerpartiet vill se

att Sverige, EU och andra globala institutioner och organisationer förstärker och växlar upp de insatser som redan görs samt verkar för att kommande regelverk och lagstiftningar har ambitiösa och realistiska mål. För Centerpartiet är det prioriterat att internationella regelverk och bindande lagstiftningar tar hänsyn till att olika regioners och länders biofysiska förutsättningar skiljer sig åt väsentligt, och så även traditioner av naturvård och förvaltande av naturresurser. Uniforma lösningar som tillämpar samma modeller och regelverk för samtliga regioner och länder riskerar att göra mer skada än nytta och kan sätta käppar i hjulet för de många lovvärda och effektiva insatser som redan pågår eller är under utveckling. Detta förhållningssätt är särskilt prioriterat inom ramen för förhandlingar inom EU samt konventionen om biologisk mångfald (CBD). Centerpartiet vill se att Sverige tar en aktiv ledarroll i dessa forum och samtidigt bevakar svenska intressen, så att de insatser som genomförs är effektiva och anses legitima.

Naturrestaurering i Sverige

Sverige har drygt 5 000 naturreservat i hela landet och dessa utgör den största andelen skyddad natur i Sverige. Därtill finns 30 nationalparker utspridda i landet men viss övervikt i de norra delarna. Hela 93 procent av den svenska befolkningen har tillgång till ett skyddat område inom fem kilometer från bostaden och medelavståndet till skyddad natur är så kort som två kilometer. Det är både mycket positivt och unikt för Sverige som land. Dessvärre uppvisar många skyddade områden inte de naturvärden och ekosystemtjänster som det är tänkt, något som är en konsekvens av eftersatt skötsel och underhåll. Centerpartiet vill därför se över hur satsningar och åtgärder för att effektivt restaurera och återförvilda degraderade och eftersatta områden kan stärkas. Det bör vara prioriterat att de reservat vi redan har på land återfår livskraftiga ekosystem och en större artrikedom innan vi bildar nya naturskyddsområden som med tiden även de degraderas. Samtidigt ska inte bildandet av nya naturreservat bromsas av ren princip då det finns många områden i Sverige, inte minst kring storstäder och till havs, där utökat naturskydd är motiverat. Vi ser gärna att framtida insatser på offentligt ägda marker i högre utsträckning kopplar in allmänheten och civilsamhället för att skapa en större lokal acceptans och ett engagemang i frågan för yngre generationer. När det finns behov av restaureringsåtgärder utanför offentligt ägd mark – då vanligtvis på privatägd mark – är det viktigt att det sker i nära samarbete med markägaren, på ett rättvist och gynnsamt sätt.

Marina ekosystem och skyddsområden

Sverige som land omges till stor del av hav och vatten i form av Östersjön och Västerhavet. Dessvärre mår dessa två hav – med ett fåtal undantag – inte särskilt bra. Övergödning, skräp och kemikalier, stigande temperaturer och överfiske har pressat de marina ekosystemen under lång tid och de hotas nu av ekologisk kollaps. Att öka mängden hav och kustnära områden som är fredade från storskaliga aktiviteter är bland det viktigaste vi kan göra för haven. Centerpartiet vill se att Sverige växlar upp arbetet med att skydda totalt 30 procent av våra hav till år 2030, varav 10 procent bör vara strikt

skyddat. Idag ligger den tidigare siffran på cirka 14 procent, varför det nu rör sig om en fördubbling. För att göra detta vill vi se att fler marina skyddsområden eller -reservat bildas längs de svenska kusterna och inom vårt territoriella vatten.

Ett av många mervärden med att utöka arealen marint skydd är att det ger fiskbestånden en välbehövlig chans att återhämta sig till livskraftiga nivåer, under förutsättning att det totala fisketrycket är avsevärt lägre än idag. Inom marina skyddsområden där endast småskaligt och rekreativt fiske är tillåtet ges fiskar och skaldjur möjlighet att växa sig större och äldre, vilket i sin tur ger upphov till mer avkomma. När området har nått sin maxkapacitet för ett bestånd sprider det ut sig till omgivande vatten, en typ av positiv överspillningseffekt. På sikt har det potential att skapa ett stort överskott av fisk i haven, under förutsättning att områdena är stora nog och tillräckligt ostörda. Skyddade områden stärker också havens biologiska mångfald och ger skydd åt hotade arter och bidrar även till en mycket effektiv koldioxidinlagring som bromsar klimatförändringarna. Havsområden med livskraftiga miljöer är också gynnsamt för de kringliggande lokalsamhällena i form av arbetstillfällen, småskaligt fiske och besöksnäringen, varför det är viktigt att utökade skyddsarealer inte hindrar tillväxten av småskaliga blå näringsverksamheter.

Även på en internationell skala behöver mer göras för att återställa förutsättningarna för livet i haven, stärka fiskbestånden och öka den blå kolinlagringen. Centerpartiet vill därför att Sverige tillsammans med övriga Östersjöländer men även andra medlemsstater i EU ökar sina ansträngningar att utöka arealen skyddat hav utanför de territoriella gränserna. Särskilt prioriterat bör Arktisregionen vara, som redan är hårt ansatt av exploatering och ett förändrat klimat. Vidare så anser vi att Sverige inom internationella forum ska verka aktivt för att förbjuda utvinningen av olja, metaller och mineraler från havsbotten, något som är förknippat med avsevärda miljörisker och oåterkalleliga konsekvenser för havens ekosystem.

Ett särskilt prioriterat område för förstärkta marina insatser är anläggandet och restaureringen av ålgräsängar i grunda havsvikar och kustnära havsområden. Dessa ängar är viktiga och produktiva livsmiljöer för många arter av djur och växter och fungerar som uppväxtområden för fisk. Därtill utgör de en viktig blå kolsänka. Dessvärre har deras ekologiska status försämrats under många års tid till följd av föroreningar, hårt fiske och hård exploatering av skyddsvärda områden. Samtidigt har det på senare år vidtagits ett antal lovande pilotprojekt som uppvisar goda resultat vad gäller att återställa ålgräsängar och den lokala marina artrikedomen. Under riksdagsåret 2021/22 föreslog miljö- och jordbruksutskottet ett tillkännagivande till regeringen om att förstärka insatser för att anlägga och restaurera ålgräsängar (betänkande 2021/22: MJU24), varför regeringen under 2023 bör påbörja detta arbete.

Ett ytterligare effektivt sätt att stärka den marina artrikedomen och på ett naturligt sätt minska övergödningen i Östersjön och Västerhavet är att främja anläggandet och förvaltningen av blå fånggrödor. De vanligaste typerna av blå fånggrödor är mussel- och sjöpungsodlingar men även vissa typer av alger och sjögräs förekommer. Dessa arter som finns naturligt i de bågiga haven suger upp kväve och fosfor och bidrar till naturlig vattenrening samt har positiv påverkan på de kringliggande ekosystemen. Därtill är de också värdefulla i form av produktion av förnybart biobränsle, gödsel och livsmedel samt har stor potential att stärka blå näringsverksamheter och skapa nya arbetstillfällen i mindre kustnära samhällen. Dock behövs det ytterligare incitament för att stimulera denna näringsgren, hitintills har det överlag mest funnits i pilotskala eller i mindre omfattning. Centerpartiet vill utreda hur olika typer av miljöersättning kan effektiveras

och öka till de näringsverksamheter som vidtar åtgärder som renar vattendrag och haven. I dagsläget går det inte att få stöd för detta inom jordbrukspolitiken, som det går för andra typer av fånggrödor på land. Därutöver vill vi se över regelverken och lagstiftningen som gäller för odlingen av blå fånggrödor – idag missgynnas vissa typer av odlingar genom att de klassas som miljöfarlig verksamhet och tyngs ner av långa och komplicerade tillståndsprocesser. Det är angeläget att dessa ses över grundligt för att undanröja existerande hinder.

Restaurera och anlägg våtmarker

Att restaurera utdikade våtmarker och samtidigt anlägga nya är bland det allra mest effektiva vi kan göra för att motverka övergödningen av hav och sjöar, stärka den lokala artrikedomen, lagra koldioxid samt bidra till stärkt vattenhushållning. De fungerar som naturens egna reningsverk genom att fånga in övergödande näringsämnen och binda upp dem innan de når havet. Därtill är de hemvist för en omfattande fauna inte minst i form av fåglar och insekter, varav en stor andel är rödlistade. Samtidigt så binder de koldioxid på ett mycket kostnadseffektivt sätt och ökar grundvattennivåerna. Till skillnad från de flesta andra åtgärder så behöver vi inte välja mellan nyttor och ekosystemtjänster när våtmarker restaureras, det är mycket som vi får på köpet. Särskilt stora fördelar blir det när utdikade och dränerade torvmarker, som inte längre används till livsmedelsproduktion eller aktivt skogsbruk, återställs, då de kontinuerligt läcker ut stora mängder växthusgaser till atmosfären. Trots att de torvbildande våtmarkerna endast täcker cirka tre procent av landytan, innehåller de dubbelt så mycket kol som världens skogar.

Stora delar av landets ursprungliga våtmarker nedanför fjällen har försvunnit till följd av mänskliga aktiviteter, inte minst genom utdikning för att bereda plats för jord- och skogsbruk. Att vända den utvecklingen och istället börja återställa våtmarker samt anlägga nya bör vara högt prioriterat för Sverige. Studier från Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har visat att vi kan minska uppemot 3,8 ton koldioxidekvivalenter genom att återväta en hektar utdikad mark, till en kostnad på enbart 150–200 kronor per ton. Utredningen Vägen till en klimatpositiv framtid (SOU 2020:4) konstaterade därtill att vi årligen kan minska koldioxidutsläppen med en miljon ton om rätt åtgärder vidtas.

Av dessa anledningar ser Centerpartiet positivt på att använda de två etablerade statsbidragen till lokala naturvårdssatsningar (LONA) samt lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) som ett styrmedel för att öka takten i återställande och anläggande av våtmarker. Båda bidragen är mycket effektiva och långsiktiga stödformer. I framtiden vill vi att bidragen fortsätter utvecklas, men att det görs utökade satsningar på att koppla utbetalningar till tydliga resultat, genom mer uppföljning och utvärdering.

Bekämpa invasiva främmande arter

Invasiva främmande arter är ett relativt nytt men snabbt växande hot mot den biologiska mångfalden i Sverige. I takt med att planeten – både landytan och haven – blir varmare så blir det lättare för arter som inte förekommer naturligt i de svenska och nordiska ekosystemen att etablera sig, vanligtvis med konsekvensen att de tränger ut inhemska

arter som faktiskt spelar en viktig roll i ekosystemet. Mårdhunden, blomsterlupinen, mördarsniglar och filtsjöpung är några exempel på arter som på olika sätt etablerat sig i Sverige, med negativa effekter. Att bekämpa deras fortsatta etablering och spridning behöver vara högt prioriterat inom miljöpolitiken, varför Centerpartiet vill se över hur bekämpningsinsatser kan växlas upp och förstärkas, både på land och i havet.

Ett effektivt naturskydd som utgår från markägaren

För Centerpartiet är den enskilda markägaren en viktig del i att bevara och förstärka den biologiska mångfalden. Vi litar på markägarens engagemang och förmåga. De har lokal-kännedomen som är nödvändig och de känner sin egen mark bäst. Frivilliga åtgärder ska därför uppmuntras. En markägare som vill anlägga en våtmark eller en damm ska exempelvis enkelt kunna ansöka och kunna beviljas stöd för det. Någon som odlar alger, musslor eller ostron i havet ska lättare få miljöersättning för det. När skogsmark tas ur bruk för att skyddas ska skälig ersättning utgå. Vi vill att politiken för att bevara biologisk mångfald i än högre utsträckning ska bygga på metoder och styrmedel som utgår ifrån frivillighet och som bygger på den enskilda markägarens vilja och kunskap.

Sverige har länge förlitat sig på de centrala myndigheterna och deras olika program och projekt för att bevara biologisk mångfald i ett system präglad av en uppifrån-och-ner-ansats. Det har sina fördelar men det finns också ett behov av att vända på perspektivet och sättet vi arbetar med dessa frågor på. Centerpartiet vill därför se över möjligheten att skapa ett nytt nationellt program med lokala åtgärdssamordnare som arbetar tätt ihop med markägare och kommuner med att ta fram åtgärder och lösningar som passar lokala förutsättningar. En liknande arbetsmodell som det går att dra viktiga lärdomar ifrån är LEVA-programmet som arbetar med att förebygga övergödning från jordbruket. Det har levererat resultat som inga andra insatser mot övergödning har gjort tidigare. Ett snarligt program för artrikedomen kan med fördel ha ett centralt samordningskansli men den verkliga styrkan ligger hos just lokala åtgärdssamordnare som i samförstånd med den enskilda lantbrukaren och berörda kommunala aktörer tar fram effektiva lösningar som bygger på frivillighet och viljan hos markägaren. Åtgärdssamordnaren bör också kunna hjälpa markägaren att söka bidrag och tillstånd för olika insatser och investeringar som både utvecklar lantbruket och stärker den biologiska mångfalden. Det stärker också legitimiteten i arbetet då det sker utifrån markägarens förutsättningar snarare än byråkratiska pålagor från en central myndighet. En mer utpräglad nerifrån-och-upp-ansats har också fördelen att det blir lättare att upptäcka arter som håller på att försvinna helt och att larmsignaler då tas på större allvar.

Artrikedomen i odlingslandskapet

Det svenska odlingslandskapet är inte bara oumbärligt för att trygga vår livsmedelsförsörjning och producera djurfoder, det är också hemvist för en rik biologisk mångfald och ett stort antal arter, varav många på senare år återfunnits på rödlistan över hotade arter. I hög utsträckning är det människan som under århundraden har format de landskapselement som nu utgör den kritiskt viktiga hemvisten och det innebär att den biologiska mångfalden där är beroende av att vi förvaltar och vårdar landskapet på ett

gynnsamt sätt. Det är Centerpartiets mening att det ska vara möjligt att bedriva en lönsam och hållbar livsmedelsproduktion samtidigt som vi bevarar och gärna stärker den artrikedom som finns i och kring odlingslandskapet.

De ersättningar som har funnits för bevarande och förbättringar av kulturmiljöer och biologisk mångfald inom den gemensamma jordbrukspolitiken 2014–2022 har handlat om att kompensera lantbrukare för vad det kostar att vidta bestämda åtgärder, oavsett om dessa leder till önskade resultat eller inte. De uppfattas som byråkratiska och kräver mycket kontroller. I framtiden bör Sverige sträva efter mer resultat- och värdebaserade miljöersättningar. Det vill säga ersättningar som utgår från vad stödmottagaren levererar och speglar samhällets värdering av miljönyttor. Det finns god erfarenhet under lång tid från dessa system i bland annat Tyskland. Inventeringarna görs av lantbrukarna själva och utgår ifrån ett antal nyckelarter som ger indikation på den biologiska mångfalden och ger ersättning därefter. Systemet ger också mer resultat för pengarna, eftersom det offentliga kan prioritera ersättningar framför kontroller och inventeringar.

Arbetet med en rik biologisk mångfald i odlingslandskapet måste förstärkas i syfte att säkra de ekosystemtjänster av vilka livsmedelsproduktionen är beroende och för att göra det mer motståndskraftigt mot klimatförändringarna och extremväder. I många fall är det relativt enkla åtgärder som kan innebära stor miljönytta sett till den biologiska mångfalden. En sådan åtgärd som vi vill ska förstärkas är mängden och mångfalden av blommor och växter längs vägkanter, diken och kantzoner i odlingslandskapet. En rik mångfald av blommor är gynnsamt för insekter och olika slags pollinatörer, vilket i sin tur är gynnsamt för livsmedelsproduktionen. Det kan innebära att fler typer av blommor och växter planteras i dessa områden samt att de tillåts blomma innan de klipps. Vi vill också se över de olika stödformer och stödåtgärder som finns för att öka mängden ängsytor och hagmarker samt utreda hur dessa kan skalas upp. Dessa marker är naturlig hemvist för ett stort antal arter och har positiva effekter på det kringliggande odlingslandskapet. Parallellt med detta vill vi se över hur mängden naturvårdsbesättningar av nötkreatur som betar kan ökas i syfte att säkerställa att ängs- och betesmarker inte växer igen och förlorar sin naturliga biologiska mångfald.

Gröna städer med stor biologisk mångfald

I takt med att våra svenska städer växer är det av stor betydelse att de utvecklas på ett grönt och hållbart sätt. Att bevara och utveckla urban natur är därför en viktig prioritering i vår miljöpolitik. Fördelarna är många: Grönare städer, med många träd och närhet för medborgarna till grönområden, bidrar till att förbättra livskvaliteten, luftkvaliteten, reglerar temperaturen, dämpar buller och ljud, förbättrar avrinningen vid kraftig nederbörd och stärker förutsättningarna för bin och andra livsviktiga pollinatörer.

Centerpartiet vill införa ett etappmål för hur nära varje medborgare ska ha till grönområden. Vi behöver nationella målsättningar som Sveriges kommuner får anpassa till lokala förhållanden. Vi vill se 3-30-300-regeln som norm för att alla boenden i städer ska ha nära till träd och grönområden. Det innebär att alla ska kunna se minst tre träd från sitt hem, sin skola och sin arbetsplats, stads kvarter ska täckas av minst 30 procent träd (kröntäckningsgrad), och invånarna i städerna ska ha som längst 300 meter till ett grönområde. Kröntäckningsgraden talar om hur stor andel av en yta som skuggas av trädkronor och detta har visat sig vara ett användbart redskap för att räkna ut värdet av

de ekosystemtjänster som våra träd bidrar med. Genom att skapa mer lummiga stadsdelar uppmuntras människor att vara utomhus, vilket i sin tur främjar den sociala hälsan.

För att öka städernas grönområden vill Centerpartiet införa en nationell målsättning om att antalet träd i städerna ska fördubblas och att varje fällt träd ska ersättas med minst två nya. Vi vill också att relevanta myndigheter på central nivå bistår kommunerna med vägledning och stöd till att låta gräsmattor i tätorter slås selektivt sommartid. Genom att lämna utvalda grönytor längs gång- och cykelstråk oklippta kan kommunerna bidra till fler ängsliknande miljöer för stadens pollinerare, vilda bin, humlor och fjärilar.

Vi anser att städernas taktytor bör betraktas som en viktig resurs för energi- produktion, dagvattenhantering och ekosystemtjänster. Redan idag finns innovativa lösningar inom stadsbyggnad som främjar fler gröna tak och väggar, insatser för att stärka pollinatörers förutsättningar i och kring städer, samt åtgärder för att restaurera och återställa nedgångna naturområden. Centerpartiet vill utveckla stadsnära gröna tak för högre biologisk mångfald. Gröna tak har stora fördelar. De har en isolerande verkan för inomhusmiljön, och taken har positiva effekter på dagvattenhantering och kan filtrera föroreningar vid upptag av regnvatten. Taken reducerar luftföroreningar, främjar den biologiska mångfalden och verkar bullerdämpande.

Ett kostnadseffektivt sätt att stärka den biologiska mångfalden i och runt storstäderna är att låta betesdjur – kor, får, getter och hästar – beta i den tätortsnära naturen. Naturliga betes- och hagmarker är hemvist för en rik biologisk mångfald. Så många som 20–30 olika arter av växter kan finnas inom en och samma kvadratmeter, men de är på tillbakagång, inte minst kring städerna. Genom att låta betesdjur ströva någorlunda fritt i städernas park- och grönområden bidrar de till en större artrikedom, en mer naturlig slyröjning utan utsläpp och oljud, och skapar även ökad trivsel för både boende och besökare i området. Det är också ett smart sätt att knyta ihop städer med den omgivande landsbygden genom att lantbrukare kan hyra ut djuren till kommunen delar av året, anpassat till de förutsättningar och behov som finns.

Åtgärder för att stärka den biologiska mångfalden måste också integreras tydligare i stadsplaneringen och i kommunernas ansvar. Det ska vara en självklarhet att ytor som det offentliga förfogar över brukas och används på ett sätt som gynnar den biologiska mångfalden. Många infrastrukturmiljöer, såsom vägkanter, banvallar, stationsområden, trädsäkringszoner, bangårdar och flygplatser har stor potential att utgöra attraktiva miljöer och spridningsvägar för exempelvis pollinatörer. En annan offentlig yta som kan användas bättre är marken under Svenska Kraftnäts stamnätsledningar. Dessa ytor röjs regelbundet och kan, rätt skötta, utgöra viktiga spridningskorridorer för arter. De privata nätbolagens nät utgör på samma sätt viktiga ytor och kan användas för att gynna den biologiska mångfalden ytterligare genom kloka ersättningar och ett breddat uppdrag i elnätregleringen. Det finns också många nedlagda sand-, grus- och moräntäkter som med relativt enkla medel skulle kunna utgöra viktiga boplatser för olika bin och steklar som annars har svårt att hitta bra boplatser. Centerpartiet vill även stärka arbetet för en ökad biologisk mångfald i stadsmiljön och anser att plan- och bygglagen (PBL) behöver ses över för att stärka ekosystemtjänsternas roll i stadsplaneringen. Vi vill också se över detaljplaneinstrumentet för att ta hänsyn till möjligheten att bygga tätare, högre och i trä. För att snabba på detta arbete vill vi ge Boverket ett sådant uppdrag.

Grön infrastruktur

Sedan ett antal år tillbaka så finns det ett regeringsuppdrag till landets länsstyrelser om att arbeta med regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Detta är ett uppdrag som Centerpartiet starkt ifrågasätter värdet av. Det råder i dagsläget en begreppsförvirring hos berörda departement och myndigheter kring vad grön infrastruktur innebär och vad de regionala handlingsplanerna ska syfta till. Ibland hänvisas det till som ett band av gröna områden i landskapet, ibland hänvisas det till som en variation av olika naturtyper och ibland som summan av olika arter, ekosystem och biotoper. I andra fall beskrivs det som ett kunskapsunderlag och ibland som ett planeringsverktyg. De kartläggningar och inventeringar som har utförts hitintills av länsstyrelserna har därutöver visat sig ha omfattande brister då de inrapporterade naturtyperna som finns i ett visst område inte nödvändigtvis överensstämmer med hur verkligheten på marken ser ut. I det fall de inrapporterade naturtyperna skulle utgöra kunskapsunderlag och grund för framtida beslut om nya skyddade områden är risken omfattande att avsevärda delar av det svenska landskapet skulle fråntas möjligheten till någon slags näringsverksamhet, vare sig det rör jordbruk eller skogsbruk. Centerpartiet värnar om att olika ekosystem och arter ska finnas i livskraftiga bestånd och av hög kvalitet men det åtgärdsarbetet kan genomföras på sätt som är mer ändamålsenliga, effektiva och rättssäkra än det pågående arbetet med regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Därför vill vi se att regeringsuppdraget omgående avbryts samt att begreppets fortsatta applicerbarhet ses över grundligt.

Näringslivets roll i att bevara artrikedomen

För att kunna bevara, återställa och öka den biologiska mångfalden i Sverige, såväl på land som till havs samt i städer och på landsbygden, krävs att fler aktörer är med och bidrar till detta arbete. Historiskt har större insatser utförts av det offentliga parallellt med det förvaltande arbete som landets många skogsägare kontinuerligt bedriver, men bidragen från både civilsamhället och näringslivet är på framväxt. Vi anser att detta är en mycket positiv utveckling och vill särskilt se att kopplingen mellan näringslivet och biodiversitetsfrågan stärks och blir naturlig, exakt som den blivit i frågan om klimatutsläppen. Ett flertal större bolag och branscher ligger redan i framkant i denna fråga och vi anser att det statliga bör bejaka och stimulera denna utveckling utan att skapa nya hinder och betungande regelverk. Ett möjligt och innovativt sätt som Centerpartiet ser som mycket lovande är att uppmuntra fler sektorer att ta fram branschspecifika färdplaner för en ökad biologisk mångfald. Dessa bör dra lärdom och inspiration av de färdplaner som initiativet Fossilfritt Sverige tagit fram de senaste åren, som är ett utmärkt exempel på samverkan mellan det statliga och det privata. Den svenska gruvindustrin har genom sin branschorganisation redan tagit fram en sådan och vi ser gärna att fler tar efter detta goda exempel.

Det finns också ett stort värde i att se över hur svenska företag arbetar med biologisk mångfald i sin årliga hållbarhetsredovisning, precis på samma sätt som de har gjort kring klimatfrågan i många år. Som ofta är fallet så har en del större bolag och koncerner redan gått före och initierat detta på egen hand, men Centerpartiet ser gärna att ännu fler tar efter. Det är därför angeläget att berörda myndigheter fördjupar sitt samarbete med såväl näringslivet som forskningen i syfte att förstärka och utveckla denna positiva

trend. Dock är det särskilt viktigt att det sker på företagens villkor och att det drivs framåt av näringslivet snarare än att det blir en ytterligare administrativ påлага från myndigheter. För att detta ska bli så effektivt och ändamålsenligt som möjligt är det av betydelse att det tas fram standardiserade och gärna branschöverskridande metoder för att värdera biologisk mångfald och för att bedöma verksamhetens påverkan genom hela leverantörskedjan. Det finns redan ett antal standardiseringar från svenska SIS och inom internationella ISO och vi ser gärna att detta arbete fortskrider i nära samverkan mellan det statliga, näringslivet och forskningen.

Ekologisk kompensation

Förlusten av ekosystemtjänster och minskande biologisk mångfald är ett betydande problem, särskilt i samband med ny exploatering när våra städer växer och ny mark tas i anspråk. Centerpartiet ser ett växande behov av ett system för att mäta och säkerställa att biologisk mångfald bevaras och även ökas vid ny exploatering, samt att byggplaner åtföljs av en åtgärdsplan för biologisk mångfald innan de kan godkännas. Ett sådant system kan och bör tillämpas på såväl infrastruktursatsningar som andra större former av exploatering.

En stor mängd ekosystem och arter kan bevaras genom formella skyddsformer såsom naturreservat men samtidigt är det viktigt att ha i åtanke att våra storstäder och tätorter expanderar och har ett behov av att ta ny mark i anspråk. Denna expansion, oavsett om det rör järnvägar, gruvor eller nya bostadskvarter, kan inte alltid matchas av att motsvarande yta sätts av för formellt skydd någon annanstans. Istället krävs det att livskraftiga ekosystem och en rik biologisk mångfald ges förutsättningar att existera och frodas parallellt med att samhället växer. Det gynnar både miljön och människors hälsa och välbefinnande. Detta är långt ifrån någon omöjlighet. Ett nationellt creditsystem för åtgärder som stärker den biologiska mångfalden, likt EU:s system för handel med utsläppsrätter, är en möjlig och lovande väg framåt.

För ett antal år sedan presenterades betänkandet av utredningen om ekologisk kompensation (2017:34) som föreslog åtgärder för att motverka nettoförluster av biologisk mångfald vid ny markexploatering. Även om grundansatsen var positiv så saknade den föreslagna modellen tillräckligt med flexibilitet och utrymme för innovation för att kunna inkludera privatsektorn i betydelsefull utsträckning. Centerpartiet anser att det behövs en ny och kortare utredning som tar avstamp i den tidigare. En sådan utredning bör utforma ett system som i högre utsträckning inkluderar näringslivet utöver offentliga aktörer samt klargör den viktiga gränsdragningsfrågan om vilka nivåer av exploatering som ska åtföljas av obligatoriska kompensationsåtgärder och vad för slags åtgärder det kan röra sig om. Det bör noteras att en sådan utredning, eller ett framtida system för ekologisk kompensation, inte ska uppfinna hjulet igen utan utgå ifrån redan antagna och etablerade definitioner och verktyg. Exempelvis bör mätmetoder för graden av biologisk mångfald vara samstämmig med metoder och verktyg i övriga relevanta lagstiftningar och pågående processer.

Rickard Nordin (C)

Martin Ådahl (C)

Alireza Akhondi (C)

Ulrika Heie (C)

Helena Lindahl (C)

Elisabeth Thand Ringqvist (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Anders Ådahl (C)

Niels Paarup-Petersen (C)